

10 november 2021

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Ons onderwijsstelsel... KNIPPEN EN PLAKKEN? Zijn er heldere spelregels of moet er worden gefröbeld ?

1 Inleiding

We hebben een mooi onderwijsstelsel, beginnend bij de basisschool en eindigend met de Doctorate (PhD). Iedereen in ons land maakt de start ervan mee, te beginnen met basisgroep 1 – los van kinderopvang, voor-klassen, speelzalen en andere vormen voor de allerjongsten onder ons - en ziet vervolgens zichzelf een niet-uitgestippelde weg naar boven vormgeven.

Als je wilt uitkomen bij de Phd - en stel dat je als kind aan het eind van de basisfase die graad als doel voor ogen hebt, of dit ziet door de ogen van jouw ouders - dan zijn er behoorlijk wat leerwegen te bewandelen¹. De rechte weg loopt na de basisschool via het vwo en de universiteit. Maar door het stapelen van onderwijstrajecten moet het ook mogelijk zijn om zich verticaal, horizontaal en/of al slingerend een weg naar boven te banen. Die poging kan echter ook op een gegeven moment leiden tot het verlaten van het stelsel, met toch het idee om mogelijk later nog weer een keer aan de slag te gaan met een formele opleiding.

Het lijkt erop dat 'we met z'n allen' er in ons land accepteren dat we een stelsel hebben waarin allerlei soorten sectoren zijn opgenomen, allemaal met hun eigen wet- en regelgeving om de doelstellingen per sector veilig te kunnen stellen. Maar daarbij wordt impliciet verwacht dat de overgangen zodanig worden ingericht en mogelijk gemaakt, dat er soepele doorlopende leerwegen vorm zijn te geven. Dat heeft vooral ook van doen met hetgeen de overheid uitstraalt als het gaat om 'toegankelijkheid', 'gelijke kansen voor iedereen', 'studeerbaarheid', 'mogelijkheden scheppen' en vergelijkbare uitspraken over de wijze waarop we ons land het onderwijsstelsel binnen de maatschappij als een belangrijke component ervan zien. We willen in dit nummer hier verder op bepaalde punten bij stilstaan, met wat kanttekeningen en een aantal suggesties.

2 Schakelen tussen (sub-)sectoren

Stel dat de veronderstelling over de soepelheid bij de vormgeving van de doorgang van de ene naar de andere onderwijssector correct is ingeschat. Is het dan toch in de praktijk een kwestie van 'knippen en plakken'? Of is het ook zo dat bij de concrete invulling van een doorgang simpelweg een lijstje met aanvaardbare constructies te maken valt, dus met aansluitingsvormen die de toets van de publieke opinie kunnen doorstaan? Een poging hiertoe:

- Er is sprake van een aansluiting waarbij de betrokkene zonder verdere aanvullende eisen of constructies verder kan en mag gaan met een opleiding in een volgende onderwijssector.
- De aansluiting vereist een externe beoordeling d.w.z. van iemand of een organisatie die binnen de afleverende sector mede kan bepalen of een doorstroom mogelijk is en zo ja, naar welke sector en onder welke voorwaarden.

¹ De hoogste formele graad in ons land is de Doctorate, de PhD, op niveau 8, Het uitreiken ervan is op basis van de wetgeving exclusief voorbehouden aan universiteiten, het wo dus. Het zou zonder meer goed zijn als via het hbo eveneens een niveau 8 is te behalen, met een gelijkwaardige status. De Vereniging Hogescholen wil dit via een soort achterdeur doen, met een door de hogescholen zelf beheerd programma-aanbod, af te sluiten met een certificaat en gekoppeld aan een niet-formele graad met de naam 'Professional Doctorate'. Dat moet echt anders kunnen. Later dit jaar komen we erop terug met een gericht voorstel.

- Er dient binnen de opleiding een aantal keuzes te worden gemaakt, gelet op de eenheden (vakken) die worden gevraagd om te kunnen beginnen aan de volgende opleiding, in een andere onderwijssector.
- Het is nodig om een aanvullend programma na het afronden van de opleiding te volgen, om op basis van een voldoende resultaat daarvoor te kunnen beginnen aan de volgende opleiding, in een andere onderwijssector. Die situatie is van toepassing als duidelijk is dat de overstap parallel aan een andere leerroute plaatsvindt, waarbinnen het gaan doorstuderen zelf in het algemeen zonder problemen kan worden vormgegeven.

Er wordt hierbij gesproken over onderwijssectoren, maar daarmee kan ook een sub-sector worden bedoeld. Een voorbeeld is dat iemand van de hbo-bachelor, een sub-sector van het hoger onderwijs, naar een wo-master kan gaan, ook weer een sub-sector.

Normale eisen gesteld binnen een leerweg

Tevens is de veronderstelling gerechtvaardigd dat in dit soort situaties het erom gaat dat een individu aan normale eisen wordt onderworpen, zoals vastgelegd in de regelgeving voor opleidingen in een sector. Dat wil bijvoorbeeld zeggen dat iemand die een examen aflegt en op die wijze invulling geeft aan het afronden van een leerweg die als normaal kan worden gezien binnen het stelsel, nadrukkelijk niet een beroep hoeft te doen op de bereidheid van de onderwijsinstelling als er extra zaken moeten worden gedaan. Alles moet in de reguliere setting te doen zijn.

Afslagen en t-splitsingen

Het kan uiteraard zo zijn dat de betrokkene zelf of in goede samenspraak met anderen ergens onderweg keuzes maakt die leiden tot het afsluiten van een of meerdere opties voor het direct doen van een bepaalde vervolgopleiding. Het kan echter ook een noodzakelijkerwijze 'afgedwongen' keuze zijn, mede ten gevolge van allerlei externe omstandigheden of gelet op de persoonlijke omstandigheden. Je kunt hierbij denken aan situaties zoals:

- Leerweg binnen het vmbo
- Profiel binnen het havo en vwo
- Keuzevakken in het havo en vwo
- Bachelor in het hbo.

Echt keihard en onherroepelijk doodlopende leerwegen zijn er niet in ons land. Stapelen met allerlei omwegen blijft altijd in het formele systeem op een of andere wijze mogelijk. Daarnaast kan er worden gewerkt met aanvullende programma's of later verder studeren, op basis van specifieke toelatingsexamens – zoals bij het hbo met een 21+-toets. Ook kan er gebruik worden gemaakt van vrijstellingen, op basis van niet-formele kwalificaties en relevante werkervaring (hoewel het gebruik daarvan nog wel eens vastloopt in formele procedures).

Na de basisschool en verder...

De meest beruchte en bekritiseerde keuze vindt plaats aan het eind van de basisschool, een onderwerp dat al jarenlang de gemoederen bezighoudt. Maar het is voor iedereen mogelijk om, los van welke start in het voortgezet onderwijs wordt gemaakt (vmbo, havo of vwo dan wel een mix daarvan), om via-via de onderwijsladder te beklimmen. Dat kost dan wel meer tijd, energie en geld (voor alle betrokkenen) maar het doet vooral een aanslag op de daadkracht van een persoon en de directe omgeving als blijkt dat op een sport van een lange ladder moet worden begonnen en er eigenlijk een andere, duidelijk kortere ladder volgens de betrokkenen zonder meer te bestijgen valt.

Daarbij speelt mee bij degenen die daarover een besluit kunnen en mogen nemen, dat teleurstellende ervaringen in de eerste fase van de beklimming moeten worden voorkomen, met allerlei ingrijpende changementen van dien. Dat is eigenlijk het meest lastige van dit alles, om dat verloop zo goed mogelijk te kunnen inschatten, door alleen maar naar de persoon zelf te kijken en met het meenemen van de voorspellende waarde van de talenten op dat moment en mogelijk later, op de korte en wat langere termijn.

Dat maakt het ook zo lastig om keuzes die verderop in de schoolloopbaan moeten worden gemaakt, terug te voeren op die eerste belangrijke stap na de basisschool. Een niet goed onderbouwde en geaccepteerde keuze in die fase heeft natuurlijk een cruciale invloed op wat er later mogelijk is en hoe een en ander wordt aangepakt, maar daarnaast zijn er ook in het voortgezet

onderwijs reparaties mogelijk. De maatschappelijke en ook politieke vraag is nu of een noodzakelijke systeemaanpassing zo snel mogelijk valt te realiseren, binnen een stelsel dat daarop wordt ingericht, dus door dergelijke keuzemomenten te laten volgen door een soort 'bezinningsperiode' om zo nodig en zo snel mogelijk naar een andere leerweg te kunnen overstappen.

Eisen onderweg

Bij het doorlopen van het stelsel worden er toch voor lerenden wel vaak drempels opgeworpen, in die zin dat een overstap naar een volgende (sub-)sector pas mogelijk is als aan bepaalde eisen is voldaan. De overheid kent de toegankelijkheid binnen het stelsel een zeer hoge prioriteit toe en hoopt dat er vooral sprake kan zijn van zo naadloos mogelijke doorlopende leerwegen, met zo weinig mogelijk eisen die door een instelling in de ontvangende (sub-)sector worden gesteld.

Daarnaast wordt verwacht dat dergelijke eisen op een dusdanig tijdstip bekend zijn dat de persoon ruim de tijd heeft om de nodige keuzes daarop af te stemmen – ook kijkende naar stappen verderop in de leerweg² – en om aan zaken te werken die daarvoor nodig zijn.

Cruciaal, en ook wel alom erkend, is dat in zo'n geval het kunnen voldoen aan de eisen simpelweg binnen de reguliere context valt te realiseren. De persoon moet de benodigde keuzes kunnen maken, met de reguliere medewerking van de instelling. De wet- en regelgeving mag daarmee niet in strijd zijn en geen aanvullende blokkades opwerpen, ook niet na de opleiding.

Extra uitgaven niet verplicht maken

Het formele systeem in ons landje kent voor alle leerwegen een door de overheid bekostigde variant. Er zijn daarnaast in elke sector private scholen te vinden, tevens met aanvullende scholing voor degenen die een formele leerweg volgen. Daarnaast zijn er wel wettelijke beperkingen te signaleren, zoals het gegeven dat iedereen maar één Ad, één Bachelor en één Master bekostigd kan volgen, en dan ook nog in die volgorde.

Maar er lijkt wel een duidelijke consensus te zijn betreffende de voorwaarde binnen ons stelsel dat als iemand een leerweg volgt en daarbij de juiste keuzes maakt op basis van de voorwaarden die door een vervolgopleiding worden gesteld, door deze persoon geen aanvullende kosten behoeven te worden gemaakt. De bekostiging door de overheid moet daarvoor voldoende zijn.

Kracht van een goed werkend stelsel

Het betekent, samen met eerdere uitspraken hierboven, dat er bij de vormgeving van dit soort soepele vormen die passen bij leerwegen, geen eisen kunnen worden gesteld die daar ook nog een keer extra bovenop komen. Anders gezegd, bij elke koppeling moet het mogelijk zijn zonder meer de juiste keuzes op voorhand te kunnen maken en ook dat het bijvoorbeeld niet nodig is om daarvoor extra geld op tafel behoeven te leggen.

Het stelsel stelt dan ook eisen aan instellingen en organisaties die de koppeling dienen te beheeren, als het ware. De overheid wordt geacht hierop toe te zien en - nog belangrijker - geen ruimte te bieden in de wet- en regelgeving om hiervan af te wijken. Het gaat om de kracht van een stelsel dat klantvriendelijk is ingericht en iedereen kansen biedt om rechtstreeks doelen te bereiken. Maar dat moet ook het geval kunnen zijn als er andere wegen dienen te worden bewandeld en de betrokken instellingen aan weerszijden van een scharnier in het stelsel 'hun stinkende best doen' om de eigen prioriteiten om te zetten in een gezamenlijke, studeerbare regeling.

Complexiteit: knippen en plakken?

Zeker, het stelsel van Nederland kan als complex worden gezien. We hebben zowel in het voortgezet als het hoger onderwijs te maken met een binair stelsel, en met een mbo-sector die zonder verdere eisen te stellen aan de mbo'ers de kans biedt door te stromen naar het hbo. Dat is in diverse mbo/hbo-sectoren opmerkelijk, als je beziet waaraan sommige geprofileerde vo'ers dienen te voldoen. Ons land is daarin behoorlijk uniek, soms ook wel eens in het buitenland als 'frivool' dan wel 'liberaal' omschreven.

² Rond een overstap van de ene (sub)sector naar de andere (sub)sector speelt mee dat er eisen worden gesteld. In een keten van (sub)sectoren moet iemand dus voortdurend daarmee rekening houden, en dan is altijd de vraag of gaande de rit eisen verderop in de keten worden bijgesteld, zelfs zo dat een eerdere keuze daarmee teniet dreigt te gaan. Het stelsel is echter niet ingericht op het voortdurend over de grenzen van (sub)sectoren heen bezien of daarmee iedereen recht kan worden gedaan als er in een vroeg stadium al gerichte keuzes zijn gemaakt. De geldigheid van 'beloftes' is derhalve beperkt.

Deze aanpak verplicht alle betrokken onderwijskoepels om samen met de overheid te voorkomen dat lerenden voortdurend moeten gaan knippen en plakken, met onvoldoende of niet werkbare setjes contactlijm – of zonder tubes met de juiste sterke twee-componenten-lijm. Het betekent dat er altijd over en weer moet worden bekeken of de overgang soepel kan verlopen, zonder in te leveren op elkaars kwaliteit.

3 Top-down of bottom-up

Zoals in bij de opening van deze nieuwsbrief gemeld is het zo dat ons stelsel een begin en een eind kent, als je dat zo zou mogen stellen, vanaf niveau 1 (eigenlijk nog met een pre-fase) tot en met niveau 8. Met gebruik van de tussenliggende niveaus zijn veel standaard-routes vorm te geven, maar daarbij zijn er ook voldoende koppelingen met om- en sluiptwegen op te nemen.

Opbouwen

Maar wat is nu bepalend voor alle stukken in het stelsel, met hun scharnieren? Je kunt stellen dat elke sector moet voortbouwen op hetgeen in de vorige sector mogelijk is om lerenden via een examen aan competenties te laten behalen. De basisschool levert primair jongeren af met een standaardpakket aan kennis en vaardigheden, in principe voldoende om een opleiding in het secundair onderwijs te doorlopen. Vervolgens moet blijken of daarin voldoende bagage is te verwerven om stappen te zetten binnen die sector zelf, en om aan het eind door te gaan naar het hbo dan wel wo. In die tertiaire sector kan behoorlijk slingerend te werk worden gegaan en wordt behoorlijk zelfstandig aan opleidingen en niveaus gesleuteld³. Maar ze hebben allemaal met elkaar gemeen dat de Ad en de Bachelor voortbouwen op het voortgezet onderwijs en daarbij in het hbo ook op het mbo⁴.

Bovenaan beginnen

Een andere benadering is uiteraard dat we met ons land permanent rekening houden met alle internationale vergelijkingen die er zijn voor hogescholen en universiteiten - en die om allerlei redenen het niveau van de opleidingen voortdurend zouden willen blijven opkrikken. Dat kan door vakken met meer competenties in te bouwen⁵, het versterken van de eisen voor onderzoekseenheden, het verhogen van de criteria die aan een afstudeeronderzoek worden gesteld, om aldus als Nederland internationaal competitief te kunnen blijven meedoen⁶. Maar de consequentie is dat er naar 'beneden toe' meer wordt geëist van de instromende leerlingen. Dat wordt in het algemeen gedaan door signalen te doen uitgaan naar de overheid, door aan te geven dat het niveau van de vooropleidingen kennelijk aan slijtage onderhevig is. Dat kan

³ Eigenlijk vindt de overheid dat er twee schakels zijn die aan elkaar moeten worden gekoppeld nl. in het hbo de Ad en het resterend bachelorprogramma, en in het wo de doorloop van de wo-bacheloropleiding naar een masteropleiding. Bij die laatste is er echter sprake van een harde knip, met alle gevolgen van dien (zoals zelfstandige 'Master-beurzen...'). Bij de Ad staat er wel in de wet (de toelichting) dat de doorloop naar een inhoudelijke bacheloropleiding studeerbaar moet zijn, maar veel hogescholen weten er nog niet echt de juiste chocolate-mix bij te maken...

⁴ Het is nog steeds een discussiepunt: Is havo-hbo de koninklijke weg en is mbo-hbo een deel van de nationale beroepskolom? Het leidt tot verschillende instroomprofielen, al is het maar dat het hbo geen enkele eis mag stellen aan mbo'ers als het gaat om het af te leggen examen. Misschien dat de Ad hierbij kan worden ingezet... dus door mbo-Ad (en daarna eventueel de Bachelor) als deel van de beroepskolom te gaan beschouwen...

⁵ We kennen in onze wetgeving een insteek van de studielast met 1680 klokuren per jaar, 60 studiepunten en dus 28 uren per studiepoint voor de gemiddelde student. Een opleiding kan in de studiegids stellen dat het afronden van een eenheid 10 studiepunten gaat opleveren, daarmee de suggestie wekkende dat die student wordt geacht er 280 klokuren aan te besteden. Nee, het is anders nl. dat de docent een pakket samenstelt met colleges, contacturen, groepswork en vervolgens zelfstudie waarbij mag worden verondersteld dat de studenten in het algemeen daarmee 280 uren bezig zullen zijn. Maar zeker in het wo trekken veel professoren zich daar helemaal niets van aan, en kunnen best van alles opdragen waarbij het aantal uren stijgt tot – zeg maar wat – 350 klokuren. Als het moet, frommelen ze er gewoon nog wat onderwerpen bij, want een individuele controle op de studielast ontbreekt zonder meer – los van het 'piepsysteem' dat studenten kunnen hanteren in de richting van een decaan.

⁶ Door de invoering van de zgn. Europese Universiteiten – een idee dat Macron een aantal jaren geleden parallel aan het Bolognaproces heeft gelanceerd en nu stevig wordt omarmd en uitgevoerd – wordt het streven naar het worden van een top-instelling nog eens extra gepusht. Ook hogescholen gaan hierin mee, om de status van University of Applied Sciences nog eens te onderstrepen.

betekenen dat vakken moeten worden herijkt, met onderdelen die juist kunnen worden gezien als de juiste input voor de opleidingen in het hoger onderwijs.

Die aanpassingen vinden een keer in de zoveel tijd plaats (denk aan de discussies rond 'curriculum.nu', nu met aanvullend wetenschappelijk onderzoek). Maar ook in het voortgezet onderwijs duiken tegelijkertijd klachten op over wat er in de basisscholen gebeurt – wijzend op internationale onderzoeken, en daarbij behorende ranglijsten. Op die wijze is er sprake van golfbewegingen binnen het gehele stelsel, zonder met elkaar op alle losse ontwikkelingen greep te hebben⁷.

Overheid

Is het dan teveel gevraagd om als overheid in de komende tijd nog eens met aantal experts om tafel te gaan om na te gaan wat de overgangen zijn die het meest kwetsbaar zijn als het gaat om de eisen die voor het vervolg worden gesteld? Daarbij kan worden gekeken naar de redenen die worden aangevoerd om de eisen al dan niet bij te stellen, iets waarover best op een onafhankelijke wijze een oordeel te geven is. In samenhang daarmee is te bezien welke speelruimte er is om in de vooropleiding daaraan te gaan voldoen. In voorkomend geval mag de overheid best ingrijpen, om te voorkomen dat in het door diezelfde overheid bekostigde stelsel gaten vallen.

Per 1 januari a.s. mogen de instellingen in het hbo en wo op basis van de aangepaste wetgeving meer ruimte nemen voor het formuleren van de nadere vooropleidingseisen. Los van het feit dat er dan een omvangrijke lappendeken aan voorwaarden kan gaan ontstaan, is het onmogelijk om daarop in te spelen met het voortgezet onderwijs dat landelijke examens kent – en met scholen die binnen de reguliere context niet veel speelruimte hebben om de bewegingen in het hoger onderwijs op een adequate wijze te volgen. Verderop kijken we in dat verband naar 'deficiënties'.

Top erop in het hoger onderwijs - oprekken...

Het zou in het geval de weg van onderop naar 'ergens bovenin' helemaal niet zo gek zijn om ons hoger onderwijs aan de bovenkant een stuk flexibeler te maken. Er zijn voldoende landen die een dergelijke aanpak kennen, vooral omdat een standaardomvang en -lengte van opleidingen op basis van de relevantie voor het werkveld (beroepen, functies, werkzaamheden) niet een van de eerste criteria zijn die oppoppen als je een stelsel wilt ontwerpen. Hier een paar voorbeelden:

- Differentieer met de lengte van opleidingen, binnen bepaalde grenzen
- Laat bezitters van een diploma een extra jaar volgen, bekostigd, te zien als een specialisatie
- Biedt bezitters van een diploma de mogelijkheid om als trainee een jaar lang werk en studie (certificaten) te volgen.

De overheid moet dan gaan kijken naar een andere aanpak als het gaat om de financiering, ook iets voor het eerder genoemde overleg met experts. Maar je kunt bijvoorbeeld hogescholen voor 4,5 jaren geld geven, en dan kunnen ze zelf bepalen welke opleidingen 4 dan wel 5 jaren mogen duren. Het mbo moest dit ook regelen, een aantal jaren geleden, toen de overheid alleen maar niveau-4-opleidingen met een lengte van drie jaren wilde gaan financieren, in combinatie met maximaal 15% van het gehele aanbod dat vier jaren mocht omvatten. Het is een soort cascade-model geworden, maar het hoger onderwijs kan daar wellicht iets van leren.

4 Deficiënties nader bekeken bij hbo en wo

Een onderwerp dat in de komende tijd zeker nog wel wat stof zal doen opwaaien, is het stellen van eisen aan de toegang tot het hbo (en wo). Dat is mede het gevolg van de aanpassingen in de wet hiervoor, opgenomen in de Variawet. Er liggen namelijk nog steeds een paar duidelijke pijnpunten op tafel, als de betrokken partijen daarvoor een oplossing proberen te zoeken.

Het lastige daarbij is dat de nieuwe regeling conflicteert met een aantal uitgangspunten zoals die hierboven zijn geschetst. OCW schijnt dat, gezien de recente reactie op onze nieuwsbrief over de Variawet, geen enkel probleem te vinden en dat is toch wel op een zekere manier verontrustend.

⁷ We zullen het hier niet hebben over ontwikkelingen die buiten de macht van de lerende invloed hebben op de toegankelijkheid en studeerbaarheid van opleidingen. Het feit dat diverse universiteiten simpel het Engels tot instellingstaal hebben verklaard, kan de vraag oproepen of daaraan voorafgaande is onderzocht of de instromende studenten het Engels voldoende beheersen en of het vo-examen voldoende garanties biedt op het vanaf het begin van een wo-opleiding te kunnen meedraaien. Is er ook bekeken of het gebruik van het Engels leidt tot het juist niet kiezen voor een bepaalde instelling dan wel een opleiding die iemand anders wel zou hebben willen doen?

We komen daar nog wel in het algemeen in een andere nieuwsbrief op terug, meer in de brede context van die reactie geplaatst. Maar hier kijken we alvast kort naar het hebben van deficiënties en wat daarmee kan gebeuren.

Deficiënties ontstaan als er binnen ons stelsel leerroutes zijn uitgezet vanuit het havo of vwo naar het hoger onderwijs en opleidingen aldaar hebben besloten om eisen te stellen aan het examen als het gaat om de profielen en vervolgens vakken die in combinatie daarmee dienen te zijn gevolgd⁸. Dat kan gaan om keuzes binnen een profiel, maar vooral ook om vakken uit andere profielen en wat daarnaast wordt aangeboden. Het kan daarbij best zo zijn – en dat is toch wel de standaard situatie op dit moment – dat er profielen zijn waarbij verder niets wordt vereist, dus het is aan de leerling zelf om te bepalen met welke vakken het profiel wordt aangevuld, mogelijk om de kans op studiesucces te vergroten.

Eisen opschroeven

De eisen die door hbo- en wo-opleidingen worden gesteld aan a.s. studenten, worden op dit moment landelijk geformuleerd. Daar zijn allerlei redenen voor, duidelijk afgesproken toen de profielen in het havo en vwo werden ingevoerd. Die aanpak wordt in z'n algemeen zonder meer geapprecieerd door de betrokkenen.

Naast opleidingen waarbij iedereen met een diploma welkom is – zonder te weten of dat is om de drempel te verlagen of dat er geen vakken zijn aan te wijzen als essentieel voor een goede kans op studiesucces – zijn er ook opleidingen die de andere kant kiezen nl. het eisen van meer vakken dan er regulier passen in het examenpakket. Dat zijn vooral wetenschappelijke opleidingen die daarmee willen bereiken dat leerlingen met een duidelijk verkeerd profiel zoveel vakken extra zouden moeten doen dat ze er maar gewoon vanaf zien – als ze al die opleiding zouden willen gaan volgen. Maar het kan ook betekenen, voor andere profielen, dat ze extra vakken moeten volgen. Dat kan vaak niet bij de eigen school en zo komen die leerlingen bij bijspijkerinstituten terecht. Deze hebben vaak een vorm van samenwerking met de instellingen, over het erkennen van de certificaten die ze afgeven – dus om een deficiëntie te kunnen opheffen. Maar er dienen wel extra kosten worden gemaakt, en dat lijkt nu juist niet de bedoeling, denken we, als de gelijke behandeling dient te worden gewaarborgd.

Deficiënties opvangen na de start in het hoger onderwijs...

Een van de argumenten die de minister aanvoert om instellingen zelf iets te laten gaan doen – op individuele basis - met het vaststellen van de vooropleidingseisen en in het verlengde daarvan het wegwerken van deficiënties, is dat hierdoor de toegankelijkheid van het hoger onderwijs wordt vergroot. Dat zou betekenen dat meer leerlingen naar opleidingen kunnen doorstromen, zonder bepaalde vakken te hebben gedaan en in het eerste studiejaar samen met de reguliere 60 studiepunten ook nog de deficiënties dienen weg te werken. Los van het feit dat er allerlei groepen ontstaan met verschillende voorgeschiedenissen, zal er toch eerst helderheid dienen te komen over wat het rechtvaardigt om eisen te stellen om aan een studie te beginnen, om vervolgens te starten met een opleiding waarvoor het voldoen aan die eisen toch een zeker voorspelende waarde heeft. Laten we hopen dat OCW dit allemaal toch nog eens in ogenschouw neemt.

5 Nog even...

Dit nummer gaat over ons onderwijsstelsel, sterk opgebouwd uit zelfstandige sectoren en onderliggende sub-sectoren, en het vormgeven van leerwegen binnen het stelsel. Daarbij moeten de lerenden, vaak met hulp van anderen in hun directe omgeving, keuzes maken die gevolgen zullen hebben voor wat er zoal aan de persoonlijke horizon qua scholing te bereiken is. De scharnieren die er zijn, betekenen toch dat er op bepaalde momenten 'fröbelwerk' aan te pas gaat komen.

Laten we hopen dat die situaties in de komende tijd kunnen worden geïnventariseerd, om te voorkomen dat er overhaaste beslissingen over het creëren van drempels worden genomen. We zullen de beschikbare vingers aan de politieke polsen houden, zoals is gedaan met de Variawet. Ook in de ThemaReeks rond 'ho-trajecten' zullen we niet aarzelen om die houding aan te nemen.

⁸ Het is letterlijk zo, het vak hebben gevolgd en er vervolgens examen in hebben gedaan. Het gaat daarbij niet om het behaalde cijfer (school- dan wel landelijk examen). Als het diploma in de tas is, is daarmee impliciet aan de gestelde eis betreffende dit vak voldaan.